

ICHKI AUDITNING KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGIGA TA'SIRI**Toreniyazov Muxammedali Miraliyevich****"Ali Agro Yuksalish" MCHJ rahbari**<https://doi.org/10.5281/zenodo.17223005>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ichki auditning korporativ boshqaruv samaradorligiga ta'siri chuqur tahlil qilingan. Xususan, ichki auditning nazariy asoslari, uning korporativ boshqaruvdagi o'rni hamda moliyaviy intizomni mustahkamlash, risklarni boshqarish va shaffoflikni ta'minlashdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ichki auditning samaradorlikka ta'siri va xalqaro tajriba misolida uning strategik boshqaruv vositasi sifatidagi roli ko'rsatib berilgan. Umuman olganda, ichki audit korporativ boshqaruv tizimida samaradorlikni oshirish, barqaror rivojlanish va investorlar ishonchini ta'minlashda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: ichki audit, korporativ boshqaruv, samaradorlik, shaffoflik, risklarni boshqarish, moliyaviy intizom, xalqaro tajriba, investor ishonchi

Kirish. Bugungi kunda korporativ boshqaruv tizimining samaradorligi dunyo miqyosida eng muhim masalalardan biri hisoblanadi. Chunki korxonalar va tashkilotlarning faoliyati nafaqat ularning ichki rivojlanishiga, balki butun iqtisodiyotning barqarorligiga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ichki audit instituti korporativ boshqaruvni samarali tashkil etishda asosiy vositalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Zero, ichki audit faqat moliyaviy hisobotlarning to'g'riligini nazorat qilish bilan chegaralanmay, balki risklarni baholash, nazorat mexanizmlarini mustahkamlash, resurslardan oqilona foydalanish va shaffoflikni ta'minlash orqali ham samaradorlikni oshiradi.

Birinchidan, ichki auditning nazariy mazmuni uni tashqi auditdan farqlash orqali yanada ravshanlashadi. Tashqi audit ko'proq mustaqil baholashni amalga oshirsa, ichki audit tashkilotning o'zida muntazam faoliyat yuritib, rahbariyatga qarorlar qabul qilishda doimiy ma'lumot beradi. Ikkinchidan, ichki audit tizimi korporativ boshqaruv kodekslari va xalqaro standartlarga (masalan, COSO, IIA standartlari) tayangan holda shakllanadi. Uchinchidan, u korporativ boshqaruvning uch asosiy ustunini – hisobdorlik, shaffoflik va javobgarlikni ta'minlaydi [2, 32-36].

Shu bilan birga, ichki audit korxona faoliyatida ko'plab muhim vazifalarni bajaradi. Jumladan, u moliyaviy intizomni mustahkamlash, korrupsiya va suiiste'mollarning oldini olish, ichki jarayonlarni samarali tashkil etish, strategik rejalarni amalga oshirishda muhim axborot manbai bo'lish vazifalarini o'z zimmasiga oladi. Natijada, ichki audit korporativ boshqaruv samaradorligini oshirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, ichki audit risklarni boshqarish jarayonida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki zamonaviy iqtisodiy sharoitda risklar turlicha shaklda – moliyaviy, huquqiy, axborot xavfsizligi, kadrlar boshqaruvi yoki bozor tebranishlari orqali yuzaga chiqishi mumkin. Ichki audit aynan ushbu xavf-xatarlarni o'z vaqtida aniqlash, ularni tahlil qilish va kamaytirish mexanizmlarini ishlab chiqish orqali korporativ barqarorlikni ta'minlaydi. Shu sababli, ichki audit tizimi risklarni boshqarish bilan uzviy bog'liq bo'lib, rahbariyat uchun strategik qarorlar qabul qilishda ishonchli manba vazifasini bajaradi [5, 29-31].

Shuningdek, ichki audit korporativ boshqaruv tizimida shaffoflikni ta'minlaydi. Aksiyadorlar, investorlar va manfaatdor tomonlar uchun to'liq, aniq va ishonchli ma'lumotlarning taqdim etilishi kompaniya obro'sini oshiradi. Bundan tashqari, ichki

auditorlarning faoliyati kompaniyada korrupsiya, noqonuniy bitimlar yoki manfaatlar to'qnashuvi kabi salbiy holatlarning oldini olishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida, kompaniyaga investorlar ishonchini oshirish hamda xalqaro bozorda raqobatbardosh bo'lish imkonini beradi.

Ichki auditning samaradorlikka ta'siri uning natijalaridan qanday foydalanilishiga bog'liq. Agar ichki auditorlarning tavsiyalari rahbariyat tomonidan inobatga olinib, amaliyotga tatbiq qilinsa, nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlar, balki strategik rejalarining ham muvaffaqiyatli amalga oshirilishi ta'minlanadi. Aks holda, ichki audit faqatgina formal jarayon sifatida qolib ketib, korporativ boshqaruv samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsata olmaydi.

Shu o'rinda, rivojlangan mamlakatlar tajribasiga murojaat qilish lozim. Masalan, AQShda ichki audit tizimi Sarbanes-Oxley qonuni asosida mustahkamlangan bo'lib, u korporativ boshqaruvda shaffoflikni oshirish va investorlarni himoya qilishga qaratilgan. Yevropa Ittifoqi davlatlarida esa ichki audit ko'proq risklarni boshqarish va korporativ madaniyatni shakllantirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Demak, xalqaro tajriba ichki auditni faqat nazorat mexanizmi emas, balki strategik boshqaruv vositasi sifatida ko'rish zarurligini ko'rsatmoqda.

Yuqoridagi tahlillardan ko'rinadiki, ichki auditning korporativ boshqaruv samaradorligiga ta'siri keng qamrovli va ko'p qirrali. U moliyaviy intizomni mustahkamlash, risklarni boshqarish, shaffoflikni ta'minlash va strategik qarorlarni qo'llab-quvvatlash orqali korporativ tizimni yanada mukammallashtiradi. Shu sababdan, ichki auditni zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish va uni boshqaruvning ajralmas qismi sifatida ko'rish korxonalarning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlovchi muhim shartlardan biridir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ichki audit korporativ boshqaruv tizimining samaradorligini oshirishda o'ziga xos strategik o'rin tutadi. U nafaqat nazorat funksiyalarini bajaradi, balki barqaror rivojlanish, investorlar ishonchi va korporativ madaniyatni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Shu bois, ichki auditni rivojlantirish, auditorlarning mustaqilligini ta'minlash va xalqaro standartlarga asoslangan yondashuvlarni keng qo'llash bugungi kunning dolzarb vazifasidir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abdullayeva, M. (2024). TASHKILOTDA XODIMLARNI NAZORAT QILISH VA AUDIT QILISH STRATEGIYASI. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 280-285.
2. Abdishukurova, Z. (2025). ICHKI AUDITNING SIFATINI NAZORAT QILISHDA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR. MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH, 4(44), 32-36.
3. Ochilov, S. (2025). XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ICHKI AUDIT TEKSHIRUVI NATIJALARI VA ULARNI TAKDIM ETISH MASALALARI. Modern Science and Research, 4(4), 1141-1147.
4. Malikjonov, D. (2025). DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDIT USLUBIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH. Решение социальных проблем в управлении и экономике, 4(3), 60-64.
5. Umida, K., & Abdumannonovna, T. D. (2025, April). Ichki Audit Xizmatini Tashkil Etish. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 16, pp. 29-31).